

KEMAL ATATÜRK'ÜN İLİM ve EDEBİYAT ÜZERİNE DÜŞÜNCELERİ

Prof. Dr. Âfet İNAN

Atatürk: "Akıl ve mantığın halletmeyeceği mesele yoktur" derdi. Ancak o yine, aklın rehberinin, bilgi, ilim olduğunu da kabul etmiş bulunuyordu.

Tarihte medenî bir varlık olarak kalabilen kavimler, şüphe yok ki ilim hayatında nasibini almış fertlerin, vücuda getirdiği topluluklardır.

İnsan cemiyetlerinin uzak ve yakın tarihlerinde, medeniyet eserleri nazari ve ameli ilimlerin bilinmesi ve tatbiki ile ancak mümkün olur. Bu hakikati kabul etmiş milletler, tarihlerinde fikir karakterlerini besleyen, birer varlık haline gelirler. Medenî milletlerde, halkın kültürlü, okumuş, yazmış olması esas olmakla beraber, asıl münevver zümrenin, o cemiyet içinde mühim ve mesuliyetli bir yeri vardır..

İşte M. Kemal Atatürk, devrini, Tarih içinde ve bugünkü hayatımıza tesiri bakımından tetkik ettiğimiz vakit, çeşitli cepheleri ile ele almak gerekmektedir. Çünkü, medeniyet eserlerini vücuda getiren, milletin bütünü olduğunu kabul etmekle beraber, milletleri sevk ve idare eden ve Tarih efkâr-ı umumiyesi karşısında, büyük adam tanınan şahısların önderlikleri, kollektif hisler ve başarılar üzerinde çok mühim rol oynamıştır.

Atatürk, Cumhurbaşkanı sıfatıyla: "Hayatta en hakiki mürşid ilimdir" düsturunu söylemiştir. İlmin yol göstericiliğini,

hayatı aydınlatacağını mürşid kelimesinde ifade eden M. Kemal, acaba niçin bununla yetinmiyerek "*en hakiki*" sıfatını eklemek lüzumunu his etmiştir?

Atatürk, her hangi bir mesele ve fikir için, kesin hükümler çıkarırken, lüzumlu olduğuna inandığı ve dikkati çekmeyi faydalı bulduğu yerlerde böyle kuvvetlendirici ifadeleri daima kullanmıştır.. İnsan bu cümleyi okur ve üzerinde düşünürken mutlaka "*en hakiki*" kelimeleri üzerinde duraklamadan geçemeyecektir. İrşadın en hakiki olmasını arayacaktır.

M. Kemal kendi yetişme hayatı boyunca herkes gibi muntazam bir tahsil devresi geçirmiştir. Fakat tahsil hayatının kendisinde bıraktığı izler pek derin olmuştur. Onun ifadesine göre nazari olarak okuduğu derslerin daima tatbikatını göz önünde bulundurmuş ve onlardan bir fayda, bir netice bulmaya çalışmıştır. Fakat, o bütün hayatı boyunca okumuş ve bilginleri en büyük hazla dinlemiştir. Kitap onun için kıymetli bir arkadaş olmuştur. Okuduğu eserlerde ki fikirleri benimsemeden önce, onları kendi süzgecinden geçirir ve asıl özünü maharetle muhafaza etmesini bilirdi. Onun okuduğu kitabı elinize almanız kırmızı ve mavi kalemle işaret ettiği kısımları, onun verdiği ehemmiyet-

te okursanız, öz ve ana fikirleri derhal kavramak imkânını elde edebilirsiniz.

Atatürk, kendi yetiştirdiği devrenin müsbet ilimlerini, meslekî ihtisası bakımından bellediği vakit, berrak ve müsbet bir görüşe sahip olabildiğini ve her hangi bir meseleyi riyazî bir katiyetle halletmeği hedef tuttuğunu söylediler. Milletinin modern teknik bilgili fertlere ihtiyacı olduğunda şüphesi olmayan Atatürk, ihtisasın önemini takdir ederek hükümetinin yapıcı unsurlarına en çok değer vermiştir. Sosyal ilimler, güzel sanatların her şubesi, Atatürk'ün devlet başkanlığı zamanında daima imkân nisbetinde teşvik görmüştür. Fakat bilhassa siyasî ve sosyal ilimler kendisinin bizzat meşgul olduğu mevzulardır.

İşte bunun içindir ki daima her yeni nazariyeyi takibetmiş, eskileriyle mukayeseler yapmıştır. 1920 yılında Ana Yasamızın tespit edileceği sıralarda bu bakımdan çeşitli hukuk kitaplarını okuyan M. Kemal'e meşhur bir hukukçumuz diyorki: "Sizin bu kurmak istediğiniz sistem hiç bir hukuk kitabında yoktur." O cevap veriyor: "Evet sizin bu mevzudaki kitaplarınızı okuduğum gibi diğerlerinde tetkik ettim." Aynı zamanda kitapları getirtip kendisine gösterdikten ve işaretlediği yerleri göstererek dikkatini çektikten sonra ilâve ediyor: "Tatbik edilip tecrübe edilen işler, kaide ve prensip haline gelirler. Ben yapayım, siz kitaba yazarsınız."

Atatürk bilhassa "Yüksek tahsil gençlerini" millî şuurlu ve modern kültürlü olmalarına da önemle işaret etmiştir. "Kuvvei maneviye ilim ve iman ile âlî bir şekilde inkişaf eder." Sözü nü 1922 yılında söylemiştir.

Atatürk'ün münevver bir insan olarak da, en çok üzerinde durduğu iki mesele vardır.

1 — İyi hitabet.

2 — Güzel ve edebî yazı yazmak.

Bu münasebetle kendisinden aynen tuttuğum yazılardan son neşrettiğim kitabımdan birkaç satır aktaracağım:

— "Osmanlı devrinde ve bugüne kadar geçen Cumhuriyet çağında ve bundan evvelki Türk kültürel çağlarında ve hattâ bütün kültürel edebiyat sosyetelerinde, Edebiyat denildiği zaman şu anlaşılır:

Söz ve mânayı, yani insan dimağında yer eden her türlü bilgileri ve insan karakterinin en büyük duygularını bunları dinleyenleri veya okuyanları, çok âlakalı kılacak surette söylemek ve yazmak sanatı. Bunun içindir ki, Edebiyat, ister nesir halinde olsun, ister nazım şeklinde olsun, tıpkı resim gibi heykeltıraşlık gibi bilhassa musiki gibi, güzel sanatlardan sayıla gelmektedir.

Beşeriyette en müsbet ilim ve en ince teknik esaslarına dayanan hayatla ve kanla karşılaşmış kendileri için mukadder olan askerlik gibi yüksek bir idealist meslek dahi, kendini, içinde bulunduğu içtimai heyete anlatabilmek ve bu büyük insanlık ve kahramanlık yolculuğunu hazırlayabilmek için, uyardırıcı hedeflendirici, ve nihayet fedakâr ve kahraman yapıcı vasıtayı, edebiyatta bulur.

Bu itibarla, edebiyatın her insan cemiyeti ve bu cemiyetin hal ve istikbalini koruyan ve koruyacak olan, her teşekül için, en esassî terbiye vasıtalarından biri olduğu, kolaylıkla anlaşılır.

Bunun içindir ki, Türkiye Cumhuriyeti Kültür Bakanlığı, edebiyat tedbisinde bilhassa şu noktalara ehemmiyet ve kıymet vermelidir.

1) Türk çucunun kafasını, fitri yaratılışındaki dikkat ve itinaya göre tekevvün ettirmek. Bu, Cumhuriyetin sahihi düzeni ile alâkadar olan vekâlete de teveccüh eden bir vazifedir.

2) Güzel muhafaza edilen, Türk kafa ve zekâlarını açmak, ve geliştirmek.

mek. Bu, Bilhassa Kültür Bakanlığının vazifesidir. Bununla birlikte olarak, müstait Türk çocuk kafalarına *müsbet ilim ve maddî teknik mefhumlarını*, yalnız nazarî olarak değil, aynı zamanda pratik vasıtalar ile de yerleştirmek.

3) Bir taraftan da, Türk kafalarındaki kabiliyetleri, Türk karakterindeki sağlamlıkları, Türk duygularındaki yükseklik ve genişlikleri, kendilerine hiç zorlamadan, naturel bir tarzda ve olduğu gibi ifadeye onları alıştırma.

Atatürk sözlerine şöyle devam ediyor: "Bunlar yapılıncaya netice şu olacaktır: Türk çocuğu konuşurken onun beyan ve anlatış tarzı, Türk çocuğu yazarken onun ifade üslubu, kendisini dinliyenleri onun yürüdüğü yola götürebilecek bu kabiliyet sayesinde Türk çocuğu kendisini dinleyen veya yazısını okuyanları peşine takarak yüksek Türk ülküsünü iletebilecek, ulaştırabilecektir.

Bu Edebiyat telakkisi, böyle bir edebiyat tedrisi sayesinde ki: Edebiyat medlûlünden anlaşılan gayeye varmak mümkün olabilir."

Kemal Atatürk bu sözleri ile edebiyatın tarifini yapmış ve edebiyatın tedris gayesini izah etmiştir.

Atatürk devrinin bütününe tetkik edeneler "Kemalizm" tabirinin beynelmilel siyasî edebiyatta yer almış oldu-

ğunu görürler. *Kemalizm bizim milleti-miz için bir kurtuluş, bir müstakil devlet oluşumuzdan sonra, sosyal ve kültürel inkılâplarımızın hepsini içine alan bir sistemdir.* Bu tarihî safha, bütün Türk milletinin medenî varlığına dayanan bir devredir. Ancak M. Kemal Atatürk'ün bu inkılâp fikirlerini faydalı telâkki ederek tatbik mevkiinde önderlik ettiğini Tarih kaydetmektedir ve edecektir.

Şuna inanıyorum ki, tarihî bir devrin fikrî ve ilmî hayatını tetkik o cemiyetin yeni nesilleri için, her şeyini aydınlık içinde görmesine yarayan bir sistemdir.

İşte bu düşünce ile Atatürk'ün ilim ve edebiyat üzerindeki düşüncelerine temas etmek istedim. Çünkü artık bu tarih olmuş devrin siyasî ve askerî cepheleri resmî vesikaların ışığı altında yazılmış ve daha da yazılacaktır. Fakat, bence asıl bu devrin fikriyatını hazırlamağa lüzum vardır.

Türk gençliği, yakın mazisinin bu safhalarını, ilme, tekniğe, edebiyata verilen kıymeti, bilir ve bu bakımdan bu gün için kendisini hazırlarsa memleket işleri için tatbik edebileceği ve zamanın terakkilerine bilgi ile ulaşmanın faydalı olacağına inanacaktır. İlim yolumuz da'ma açık olsun.